

Változatok elhatárolódásra

„Ezúttal Gömör Albert olvasójuknak (valójában egy, G. Nagyné Maczó Ágnes antiszemita, MIÉP-es kifejezéssel: nemzeti megnyilvánulásait jól tűró újságírónak) az írását szerkesztik kiemelt, bekeregetett helyre a szerkesztők, hogy „minél udvariasabban, szélsőségek nélkül” fejtsék ki „álláspontját” — írja az a Hell István olvasó (valójában az előítéletes, sommás általánosításokat igencsak kedvelő és a blaszfémiát jól tűró újságíró), akinek írását május 14-én szerkesztik kiemelt, bekeretezett helyre a szerkesztők, hogy minél udvariasabban, szélsőségek nélkül fejtsék ki álláspontját... Nevezetesen az **Eörsi István** védelmében megfogalmazott „az antiszemitizmussal, a kisgazda és más párti etnicizmussal szemben intoleráns véleményét” (Hogy **E. I.** rászorol-e bármely vitában, sajtópolémiában H. I. intellektuális támogatására, az szerintem kérdéses; de mindegy, ez a ket-jük dolga).

Annyit azért szeretnék megjegyezni, hogy Maczó Ágnes a nézeteivel együtt legalább annyira nem tartozik a szívügyeim közé, mint **Eörsi István** meg a nézetei; az én május 2-i írásom inkább egyfajta vitakultúráról szól — és remélem arról szól most is.

Hosszan lehetne tallózni H. I. ex cathedra kijelentései között, érzjük be most eggyel: „Hogy G. Nagyné Maczó Ágnes antiszemita, az nem vitás...” — szól a megfellebbezhetetlen kinyilatkoztatás, amit az ítéletalkotó még megtold egy feltételezéssel: „Talán vásárolt a MIÉP-megmozdulásokon rendszeresen árusított magyar nyelvű Mein Kampf-ból is, ki tudja.” No, persze, ki tudja... Ha talán megvette, akkor talán olvasta is, talán tanult is belőle, talán politikai kézikönyvnek tekinti, talán... E két mondat után vitakultúrát feltételezni meglehetősen nehéz. Ugyanis ha valaki valamiről csalhatatlanul kijelenti, hogy „az nem vitás”, a továbbiakban pedig saját homályos sejtéseire, belső orákulúrára hivatkozik, az már be is fejezte a vitát azzal, aki esetleg nem ért vele egyet; mintegy kijelenti: nincs több mondanivalója olyan valakinek, aki nem érzi magában ugyanazt, amit ő.

Itt engedtessek meg egy rövid kitérőt a Mein Kampf ürügyén. Meggyőződés, hogy minden könyvet, amelyet bármely világi vagy egyházi hatalom, bármely diktatúra indexre tett, azt el kell olvasni; magam is ezt tettem a hatvanas években, amikor abban a szerencsében volt részem, hogy az Országgyűlési Könyvtárban raktáros lehettem (rangban egy fokozattal a takarító fölött), és így minden nehézség nélkül hozzájuthattam azokhoz a kommunista szellemi elit által veszedelmesnek ítélt könyvekhez is, amelyeket a nyilvános könyvtárak „zárt anyagként” tartottak számon. Ebben a kategóriába Prohászka Ottokár püspök és Milovan Gyilasz éppen úgy belefért, mint Winston Churchill vagy Adolf Hitler, szóval mindenki, aki nem fért bele a diktatúra világképébe. Már akkor azt tartottam, gondolkodó ember számára szerencsésebb, ha önmaga fedezi fel és minősíti egy-egy mű tartalmát, mintha az egész országot szellemi kiskorúként kezelő, betokosodott agyú apparátcsíkok magyaráznák el neki, hogy miről mit kell gondolnia, anélkül, hogy azt maga is látna...

Visszatérve H. I. ex cathedra vitastílusára, szememre veti, hogy szóba hoztam azt a verset, amelyben **Eörsi**, „Wojtyla úrnak” aposztrofálja II. János Pál pápa „öszentségét”, és e számára „kacagató” észrevételt a következő mély bölcsességekkel kívánja lesöpörni az asztalról: „Magyarországon az ateizmus, még az **Eörsi**-féle harcos-ironikus, a katolicizmus merevségét, életidegen mozdulatlanságát kigúnyoló istentagadás sem bűn. Ellentétben az antiszemitizmussal, az alkotmányosan „nem preferált” etnicizmussal, a származás sze-

rinti megkülönböztetéssel.” H. I. itt valószínűleg a mester harcosan-ironikus modorában kívánt megnyilatkozni, de ezt egy kicsit még gyakorolnia kellene. Mert vagy ironia vagy kinyilatkoztatás, a kettő együtt valahogy nem megy. Aztán még jobban belelovalja magát a valláskritikába: „rasszistának, zsidóznak, balkáninak, kirekesztőnek lenni nem ugyanaz, mint a képmutató katolicizmus ironikus-vidám kritikája — legyenek bár milliárdnyian az — **Eörsi** szerint nemigen változó — képmutatók.

Ugye, milyen világos, liberális okfejtés ez? Legyenek bár milliárdnyian ezek a merev, életidegen, kétezer éve mozdulatlan, Szent Pétertől, Róma első püspökétől többek között Albertus Magnuson, Aquinói Tamáson Szent Ágostonon keresztül Wojtyla úrig **Eörsi** szerint nemigen változó képmutatók, H. I. a maga harcosan-ironikus módján föntartja róluk a véleményét, már csak azért is, mert ez neki alkotmányos joga... Nos, ezt nem is vitatja senki. Még akkor se, ha kifakadásai csak olyan színvonalúra sikerednek, mint Félkupica Fehér Főnöknek A 22-es csapdjában: „Borzasztó dolog a faji előítélet, Yossarian. Tényleg az. Borzasztó dolog, hogy becsületes, hű indiánnokkal úgy bánnak, mint holmi niggerekkel, bipsikkel, vagy koszos digókkal. Az viszont vitatható, hogyha valaki a modern antiszemitizmushoz, mint társadalmi jelenségnek — amelyben a középkori vallási alapú zsidóellenes előítélet már szinte föl sem fedezhető — valóban létező megnyilvánulásairól beszél, joga van-e sommásan általánosító, lapos féligazságokat és közhelyeket összehordania a legnagyobb keresztény egyházzal. De Jure valószínűleg...

Ha nem zavarja, hogy neveltségessé teszi önmagát, akkor idézőjelben írhatja le, hogy „öszentség” tanúbizonyságot adva ezzel bizonyos európai és nemcsak európai hagyományok iránti teljes érzéketlenségéről; mert hallhatta valahol, hogy manapság így kell valamitől elhatárolódni, utólag is kacaghat például azon, hogy még az Elnöki Tanács egykori elnöke is öfelségének szólította a nyolcvanas évek elején Jabar al-Ahmad al Jabar as-Sabah sejket, Kuvait emíráját magyarországi látogatásakor, akit így üdvözölt a Népszabadság is szalagcímben; ha úri kedve úgy tartja, nevezheti harcos-ironikus-vidáman Tenzin Gyasto úrnak a dalai lámát és leképmutatózhatja a világ buddhistáit, akik szintén nemigen változtak az évszázadok során; hiszen az sincs benne az alkotmányban, hogy az emberi érintkezés némely tradicionális formáját kultúremlenek illik betartania.

Lehet, hogy tévedek, de azt hiszem, H. I. úr elhatárolódás-technikája még némi fejlesztésre, csiszolásra szorul. Ebben sokat segítené, ha tanulmányozná a nem katolikus, nem merev, nem életidegen, nem képmutató Thomas Mann műveit, akiben talán még **Eörsi István** se találna kivételalót, hacsak azt nem, hogy Kerényi Károlyt többre becsülte Lukács Györgynél...

1953-ban Thomas Mann bizonyos Eugenio Pacelli úr (mások szerint: XII. Pius pápa, még máshabbak szerint: a Szentatyja) fogadta negyedórás, négy szemközti kihallgatáson a Vatikánban; egyik levélben többek között ezt írta élete egy „különös és megható” élményéről: „A hitetlen és a protestáns kultúra örököse a legcsekélyebb gátlás nélkül hajtott térdet XII. Pius előtt, és csókolta meg halászgúnyúját, mert nem ember és politikus volt az, aki előtt térdeltem, hanem egy fehér jelkép, amely a legkimértebb papi-udvari szertartás közepette, két évezrednyi nyugati történetet jelentett meg gyöngéden és kissé szenvedően.”

Így is lehet...

Gömör Albert